

Abstrakt

Smlouva o likvidaci raket středního a kratšího doletu (smlouva INF) byla jedním ze základních kamenů bilaterální kontroly jaderného zbrojení mezi dvěma největšími světovými jadernými mocnostmi, Sovětským svazem (později Ruskou federací) a Spojenými státy americkými. Představitelé obou mocností Michail Gorbačov a Ronald Reagan ji podepsali 8. prosince 1987 a tím se poprvé v historii zavázali k absolutní likvidaci celé jedné třídy zbraní – balistických raket a střel s plochou dráhou letu s doletem od 500 do 5500 kilometrů odpalovaných ze země. Smlouva INF pokračovala v trendu snahy o zvyšování vzájemné důvěry a strategické stability pomocí opatření kontroly zbrojení, který byl započat na začátku 60. let minulého století poté, co se svět v rámci Kubánské krize ocitl na pokraji jaderné katastrofy. Podpis této smlouvy znamenal odstranění bezprostřední jaderné hrozby plynoucí z rozmístění nových a efektivnějších systémů SS-20 Sověty, jež bylo následováno rozmístěním raket *Pershing II* Spojenými státy v západní Evropě. Smlouva dále představila do té doby nejpropracovanější inspekční režim a symbolicky byla krokem směrem k překonání studenovělečného napětí. Po roce 2005 se nicméně smlouva INF ocitla pod tlakem kritiky směřované od ruských politických autorit a v roce 2014 se dostala do otevřené krize, když USA veřejně obvinily Rusko z jejího porušování. Rusko poté naopak obvinilo z jejího porušování Spojené státy. Tato patová situace vyvrcholila 2. srpna 2019 tím, že USA od smlouvy INF odstoupily a ta tak formálně zanikla.

Tato bakalářská práce je postavená na argumentu, že vzájemné neshody bylo možné vyřešit znovuoobením inspekci na místech spojených s problematickými systémy a smlouvu tím zachovat. Pro takové řešení se nicméně ani na ruské ani na americké straně nenašel dostatek politické vůle. Cílem práce bylo zanalyzovat faktory, které měly vliv na ruskou pozici k zániku smlouvy INF, a tedy které přispěly nedostatku této politické vůle na ruské straně. Tato analýza proběhla v rámci tří hledisek, které jsem pojmenovala jako *politické*, *strategicky-bezpečnostní* a *expertní*. Hledisko politické se zaměřilo na prozkoumání vlivu zhoršujících se bilaterálních vztahů mezi Ruskou federací a USA či Západem obecně, důsledku geopolitické změny jakožto přechodu k multilateralismu po konci studené války a jako poslední také mírou nakloněnosti ruských elit konceptu kontroly zbrojení. V rámci strategicky-bezpečnostního hlediska proběhla analýza proměny strategické hodnoty smlouvy INF a možnosti Ruska využít její zánik pro své vlastní účely, které mohou být jak zisk vojenské převahy na východní hranici NATO, tak příležitost podnítit rozkol uvnitř Severoatlantické aliance samotné. Poslední, expertní hledisko

se ruskou pozicí k zániku smlouvy INF zkoumalo skrze prizma technologického pokroku, nárůstu možností hrozeb v kyberprostoru, rozpadu mezinárodních norem týkajících se použití jaderných zbraní a interních nedostatků smlouvy. Hypotézou práce bylo, že ruské pozici dominovalo hledisko strategicky-bezpečnostní, a tedy, že pokud by její strategická hodnota zůstala stejná jako v době jejího podpisu, existovala by politická vůle smlouvu zachovat. Stanovená hypotéza se nicméně nepotvrdila, jelikož z výzkumu vyšlo, že všechna tři hlediska jsou navzájem propojená a v rámci každého z nich se objevily faktory, které zásadně přispěly k neochotě Ruska smlouvu zachovat. Práce vycházela z teoretického rámce kontroly zbrojení, který umožnil pochopit kdy a za jakých podmínek režimy kontroly zbrojení vznikají a fungují a stejně tak to, kdy se tyto režimy hroutí. Zásadní premisou zde je, že režimy kontroly zbrojení mohou fungovat jen tehdy, pokud to umožňuje daná situace. Současná situace charakterizovaná nárůstem napětí mezi Ruskem a Západem, zvyšující se komplexitou mezinárodního bezpečnostního prostředí a proměnami strategických dynamik v důsledku technologického pokroku však pro kontrolu zbrojení obecně představuje velmi nepříznivé prostředí. Tyto podmínky způsobily zánik smlouvy INF a zanechaly tak výrazný šrám jak na bilaterální kontrole zbrojení mezi Ruskou Federací a Spojenými státy, tak na světové bezpečnosti.